

УДК 45

В.Ю. Богданович¹, С.М. Нечхаєв²

¹Національна академія державного управління при Президенті України, Київ

²Державна комісія з питань реформування Збройних Сил України, інших військових формувань та оборонно-промислового комплексу, Київ

МЕТОД РЕАГУВАННЯ НА ВИКЛИКИ, НЕБЕЗПЕКИ ТА ЗАГРОЗИ ВОЄННІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

У статті запропонований метод формування воєнної політики та прийняття стратегічних рішень, що стосуються сфери воєнної безпеки держави.

воєнна безпека, захист суверенітету, територіальна цілісність, стратегічне рішення, формування воєнної політики

Вступ

Практична реалізація основних напрямів державної політики у забезпеченні воєнної безпеки України утруднюється із-за відсутності відповідного науково-методичного забезпечення. До цього часу не розроблені концепція та методологія стратегічного моніторингу небезпек і загроз у воєнній сфері, зокрема не сформована система показників та критеріїв, не розроблені моделі та методики оцінювання ефективності реалізації державної політики національної безпеки України у воєнній сфері. Потребує суттєвого удосконалення науково-методичний апарат обґрунтування варіантів стратегічних рішень в системі забезпечення воєнної безпеки держави та прогнозування можливих негативних наслідків їх реалізації.

У [2] визначається, що одним з головних щорічних завдань для будь-якої країни у сфері воєнної безпеки є прогноз основних воєнно-політичних тенденцій у світі та навколо кордонів країни, оцінка відповідних загроз та обґрунтування показників економічного розвитку країни на середньострокову перспективу з визначенням очікуваних щорічних оборонних бюджетів. *Реагування на загрози пропонується здійснювати шляхом порівняння сил і ресурсів країни з силами і ресурсами потенційних супротивників.* Отримані результати порівняння пропонується використовувати при формуванні зовнішньої політики у воєнній сфері на наступний період та підготовці відповідних змін у Стратегії національної безпеки держави, Воєнній доктрині, а також у Державних програмах будівництва та розвитку суб'єктів Воєнної організації держави та їх технічного оснащення. Основну увагу пропонується приділяти реформуванню Збройних Сил і оборонно-промислового комплексу. Проте цільова функція згаданого реформування не сформульована, не наведені також методи формування військової політики.

У [3] зазначається, що у ЄС відсутня науково обґрунтована стратегія безпеки. Це стосується і блоку НАТО. Підкреслюється, що *створення нових*

структур безпеки і оборони у складі ЄС здійснюється з орієнтацією на попередження і протидію сучасним загрозам європейській безпеці. Водночас, в роботі не наведено жодного методу, на основі якого можна було б обґрунтувати прийняте рішення щодо протидії виявленим загрозам.

У [4] повідомляється про рішення вищого воєнно-політичного керівництва України щодо відновлення ракетних військ у складі Збройних Сил України. Це яскравий приклад важливого для оборони держави рішення, яке має бути не тільки досконало обґрунтованим, але й пройти професійну експертизу. Експертні оцінки мають дати відповідь на питання щодо обсягу фінансових витрат для відновлення вже звільнених фахівців цієї зброї та перепрофільованих навчальних закладів, розробки та виготовлення вітчизняних ракетних комплексів – носіїв високоточної зброї, а також наслідків реалізації цього рішення для підвищення обороноздатності України.

Метою даної статті є розробка методу формування воєнної політики та прийняття стратегічних рішень, що стосуються сфери воєнної безпеки держави.

Основна частина

Практика обґрунтування й прийняття стратегічних рішень у сфері воєнної безпеки провідними державами світу ґрунтується на методах моделювання можливих сценаріїв розвитку обстановки. Досвід реагування органів державного управління України на деструктивні фактори й загрози показує, що в системі забезпечення як національної так і воєнної безпеки, поки що відсутня цілісна процедура:

не здійснюється обґрунтування альтернативних варіантів рішень;

не проводиться їх експертиза;

не прогнозуються можливі негативні наслідки реалізації прийнятих рішень;

не аналізується вплив прийнятих рішень на збереження позитивного іміджу держави та забезпечення стабільності у суспільстві.

Особливо рельєфно ці недоліки проявили себе під час так званої „газової“ війни з Росією. В аналізі, проведеному в [6], стверджується, що прийняття рішень стратегічного характеру в Україні, як в оточенні президента, так й в уряді відбувається:

стратегічно неадекватно – без залучення консультантів зазначеного рівня;

авторитарно – через особистий вплив на особу ухвалення рішення шляхом "доступу до тіла" крізь систему фільтрів довірених осіб;

культурно - без залучення широкого кола галузевих експертів на засадах відкритої експертизи.

Відзначені аспекти вказують на необхідність істотної модернізації системи обґрунтування й прийняття стратегічних рішень, розширення можливостей Ситуаційного центру управління Президента України, впровадження методів і моделей імітаційного моделювання, прогресивних інформаційних технологій.

В даній публікації пропонується **метод** реагування на виклики, небезпеки і загрози воєнній безпеці держави, впровадження якого дасть змогу суттєво покращити процедуру обґрунтування альтернативних варіантів рішень у сфері забезпечення воєнної безпеки.

Узагальнену модель функціонування системи забезпечення воєнної безпеки держави (далі – СЗВБ) показано на рис.1, де позначено: **ОПР** – особа, що приймає рішення; **Р** – управлінське рішення; **Ф** – фільтр; **Е₁, ..., Е_s** – ефективність реалізації прийнятих рішень у *s* вибраних сценаріях забезпечення воєнної безпеки

По вхідній інформації про стан міждержавних стосунків, хід реалізації національних інтересів з врахуванням впливу зовнішніх факторів та внутрішніх умов функціонування держави здійснюється стратегічний моніторинг впливу на воєнну безпеку процесів, що відбуваються у цій сфері.

В процесі моніторингу по визначених процедурах здійснюється виявлення викликів, небезпек і загроз та проводиться оцінка їх характеру, спрямованості, масштабу та рівня.

В подальшому шляхом використання відповідного науково-методичного апарату [5] здійснюється прогнозування впливу виявлених викликів, небезпек та загроз на забезпечення воєнної безпеки та прогнозується інтегральне значення можливого зниження рівня воєнної безпеки, на основі якого розробляється пакет пропозицій щодо попередження, усунення та нейтралізації виявлених викликів, небезпек та загроз.

Розроблений пакет пропозицій доповідається особі, що приймає рішення, яка в залежності від ситуації визначає перелік та ступінь залучення суб'єктів СЗВБ (наприклад, ступінь залучення Служби зовнішньої розвідки до уточнення ситуації та підт-

вердження даних) та віддає попередні розпорядження щодо реагування на виявлені виклики, небезпеки та загрози.

Штаб оперативного реагування (Комітет оборони), який є органом прийняття воєнно-політичних рішень і безпосереднього управління суб'єктами СЗВБ, який має утворюватись на постійній основі і забезпечувати координованість політичної, дипломатичної, воєнної, економічної, інформаційної діяльності органів державної влади і органів військового управління, залучає необхідну кількість фахівців та експертів відповідних сфер. Вони, під керівництвом штабу, обґрунтовують найбільш доцільні з їх погляду варіанти рішень. Штаб також організовує незалежну експертизу проектів рішень. На даному етапі незалежність експертизи досягається тим, що виконавці експертизи не входять безпосередньо до складу штабу і не залучаються до розробки проектів рішень. Якщо інформація носить відкритий характер, то штаб може організовувати громадську експертизу варіантів рішень. Завданням експертизи є також прогнозування негативних наслідків розроблених (запропонованих) варіантів рішень не тільки для воєнної, але й для інших сфер національної безпеки.

Одним із найбільш відповідальних завдань штабу є відбір (фільтрація) лише тих варіантів рішень, які знаходяться в правовому полі національної в тому числі і воєнної безпеки держави, являються найбільш результативними (допускають найменші прогностичні втрати при реалізації національних інтересів, що є особливістю запропонованого методу) та не тягнуть за собою катастрофічних наслідків для держави, суспільства і населення.

Відфільтровані варіанти рішень доповідаються особі, що приймає рішення (ОПР). Оскільки ОПР несе особисту відповідальність і є гарантом воєнної безпеки держави, суспільства і особистості, то йому доповідаються також і результати експертиз всіх варіантів рішень та прогнозовані відносно кожного з них очікувані негативні наслідки їх впровадження. Із запропонованих варіантів ОПР відбирає найбільш доцільний з його точки зору варіант і приймає рішення щодо його впровадження.

Суб'єкти СЗВБ, на які покладаються функції реалізації управлінських рішень, приймають участь у розробці генерального плану нейтралізації виявлених викликів, небезпек та загроз на основі ситуаційного моделювання і сценарного аналізу окремих етапів плану. Обов'язковим слід вважати побудову дерева сценаріїв і таблиці їх вибору у залежності від розвитку ситуації. Суб'єктами системи забезпечення воєнної безпеки держави, на підставі затвердженого ОПР генерального плану, розробляються *плани участі* у нейтралізації виявлених викликів, небезпек та загроз в межах їх компетенції. З метою контролю за якістю реалізації планів участі організується відпо-

відний моніторинг і оцінювання ефективності їх виконання, а також оперативне корегування штабом за принципом зворотного зв'язку.

Цільова функція системи забезпечення національної безпеки, що реалізує даний метод, полягає у виборі такого рішення, в умовах появи нових викликів, небезпек та загроз, яке б мінімізувало шкоду від їх очікуваного впливу на рівень воєнної безпеки з врахуванням вимог, прийнятих у секторі безпеки держави, та діючих в системі фінансових, ресурсних та інших обмежень [5].

Висновки

Таким чином, запропонований метод дозволяє більш якісно вирішувати завдання щодо своєчасного виявлення викликів, небезпек та загроз воєнній безпеці та своєчасно надавати воєнно-політичному керівництву держави достовірну, узагальнену, стратегічно орієнтовану інформацію щодо поточного рівня ефективності державної політики воєнної безпеки, прогнозувати тенденції її змін, готувати варіанти науково обґрунтованих рішень щодо попередження та нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз воєнній безпеці, захисту суверенітету і територіальної цілісності України.

Принциповою відмінністю запропонованого методу від розглянутих вище є впровадження етапу фільтрації варіантів управлінських рішень на предмет їх відповідності вимогам, сформованим у секторі безпеки України, діючим в системі обмеженням, та блокування таких варіантів рішень, що тягнуть за собою катастрофічні для держави та суспільства

наслідки. Крім того, метод допускає прийняття рішень під „особисту” відповідальність ОПР за можливі негативні їх наслідки і тим самим дозволяє враховувати імідж, авторитет та інші параметри особи, що приймає рішення в сфері забезпечення воєнної безпеки держави.

Список літератури

1. Закон України "Про основи національної безпеки України" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, N 39, ст.351)

2. Горбулін В.П. Проблемні питання оборонної політики України в контексті нових викликів національній безпеці // Військова політика і проблеми ОПК [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/vydan-na/panorama/issue.php?>

3. Поляков Л., Пашков М. Україна-Європа: пошук спільної відповіді на нові загрози [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zn.kiev.ua/nn/show/362/32397>.

4. В Украине появятся ракетные войска, которые будут стрелять холостими [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.obkom.net.ua/news.

5. Богданович В.Ю. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення. – К.: Тираж., 2003. – 322 с.

6. Дацюк С. Десять претензій до влади та опозиції в Україні на тлі газової кризи [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/ru/news/2006/1/5/36438.htm>.

Надійшла до редколегії 29.03.2007

Рецензент: д-р техн. наук, проф. В.П. Деденок, Об'єднаний науково-дослідний інститут Збройних Сил, Харків.